

Het wankele evenwicht tussen mens, dier en geld

Herman Wijffels is een meester in het schilderen van visionaire vergezichten. Toch is zijn schets van een nieuwe veehouderij verrassend concreet. Het adviesrapport dat de commissie-Wijffels gisteren aan minister Brinkhorst overhandigde, is wars van dagdromerij of luchtfloterij.

door RENÉ VAN BUITENEN

In zes weken tijd heeft Herman Wijffels samen met een aantal deskundigen een kernachtig stuk in elkaar getimmerd. Een toekomstvisie voor de veehouderij. Een woord staat centraal: duurzaamheid. De Nederlandse veehouderij moet duurzaam worden. Daarbij staat het belang van het dier centraal. Mens en zijn centen worden niet vergeeten.

Om verantwoord te boeren zal de veehouderij voor alles het dierenwelzijn moeten waarborgen, meent de commissie-Wijffels. Zij stelt vijf 'vrijheden' vast die het dierenwelzijn moeten waarborgen. Dieren dienen gevrijwaard te zijn van: hongers, dorst en onjuiste voeding; thermaal en fysiek ongerief; pijn, verwonding of ziekte; angst en chronische stress en tenslotte moeten dieren vrij zijn om zich te kunnen gedragen zoals zij normaal zijn. Dat laatste betekent volgens Wijffels dat pluimvee moet kunnen scharrelen, varkens moeten wroeten en koelen in de wet staan.

De fokkerij moet zich aanpassen. Niet productieverbetering dient voorop te staan, maar het verbeteren van de gezondheid en het welzijn van dieren moeten voorrang krijgen in het fokbeleid.

De hele veehouderij moet bovendien buffercapaciteit opbouwen, opdat verstoringen in het productieproces gemakkelijk worden opgevangen. "In een duurzame veehouderij passen geen bij de geringste hapering uitpuilende stallen, overlopende melktanks en doodgroeiende dieren", oordeelt de commissie.

Bij de bestrijding van dierziekten moet de Europese Unie maatregelen te nemen die gericht zijn op het voorkomen van een uitbraak. Breekt er een ziekte uit als varkenspest of mond- en klauwzeer, dan worden in principe geen gezonde dieren gedood, aldus Wijffels. De onstreden ruiming ter voorkoming van verdere verspreiding van virussen zijn dus taboe. Het non-vaccinatiebeleid moet ter discussie worden gesteld; de ontwikkeling van markervaccins moet gestimuleerd worden.

Bepakt
Risicovolle schakels in de veehouderijketen moeten aangepakt worden. Dat betekent in de ogen van de commissie-Wijffels beperkte vee-transporten. "De transportduur wordt beperkt tot 8 uur. Diertransporten moeten voldoen aan strikte

welzijns- en gezondheidseisen. Het verzamelen van vee blijft beperkt tot slaachtvee."

Mocht het tot een uitbraak van een ernstige dierziekte komen, dan moet de veehouderijsector zelf en middellijk alle maatregelen nemen. Bij die maatregelen dienen gezondheids- en veiligheidsaspecten de eerste plaats te komen. De consequenties daarvan komen in de ogen van de commissieleden volledig voor rekening van de sector zelf. Wijffels vindt dat veehouders voldoende buffercapaciteit moeten opbouwen. Daaruit vloeit voort dat alle andere schakels in de keten ervoor moeten zorgen dat dieren niet onnodig lang op de boerderij hoeven te blijven. Bovendien stelt de commissie voor dat bij een uitbraak van varkenspest of MKZ tijdig een (tijdelijk) fokverbod wordt afgekondigd.

Grondgebonden

In een duurzame veehouderij past ook het terugdringen van het mineralenoverschot. De commissie geeft minister Brinkhorst in overweging de veehouderij op te delen in een grondgebonden en een niet-grondgebonden veehouderij. De laatste is bedoeld voor intensieve bedrijven die aan "een steel van vestigingsvergunningen" zouden moeten voldoen. In die vergunningen moeten eisen aan de uitstoot van mineralen

worden geïntegreerd, stelt de commissie-Wijffels.

Naast een ecologische duurzaamheid bepleit de commissie-Wijffels ook een sociale duurzaamheid in de nieuwe veehouderij. Alle schakels in de keten moeten met langetijdige contracten aankruisen verbonden zijn. Dit kan tot een meer gelijkwaardige relatie tot vollediende openlijng over herkomst en productiewijze van producten.

Afstraffen

Wijffels vindt het dat de individuele verantwoordelijkheid van de veehouder aan enige regels wordt gebonden. "Wie er niet houdt aan regels of afspraken, moet de gevolgen daarvan ondervinden. Gewenst gedrag belonen, ongewenst gedrag afstraffen (omschakelingsystemen)".

De commissie stelt eveneens een andere vorm van belangenbehartiging voor: de publieke instaties en belangenbehartiging voor de neerslag van de verhouding van gisteren. Het is belangrijk dat bestaande instituties zich omvormen en adequaat te kunnen functioneren in de verhoudingen van morgen", betoogt Wijffels.

Ook in economisch opzicht moet er wat veranderen. Nederland moet af van een veehouderij die zich fixoort op een laag mogelijke kostprijs. Voortgang van een kost-

prijstrategie is onmogelijk geworden, oordeelt de commissie. Het moet gaan om toegevoegde waarde.

Veehouders die zich extra inspannen om duurzaam te boeren moeten beloond worden. Dat schept verplichtingen voor de consument, vindt Wijffels. "Als de burger een andere veehouderij wil, maar daar als consument geen consequenties aan verbindt is hervorming van de sector kansloos."

Het publiek zal de geleverde kwaliteitsverschillen moeten herkennen en erkennen en dus bereid zijn meer te gaan betalen voor de duurzaam geproduceerd voedsel. Daar ziet Wijffels ook een taak liggen voor consumentenorganisaties, milieuroorganisaties, de supermarkten en de overheid.

Kartel

Het rijk zal de hervorming moeten begeleiden met "overheidsmaatregelen". Of Wijffels hiermee bedoelt dat Den Haag de hervorming moet financieren, is onduidelijk. Wel ziet Wijffels enige soepelheid van kartelautoriteiten. Want om de gevraagde duurzaamheid te garanderen, is volgens de commissie samenwerking in de veehouderijketen noodzakelijk. Het huidige beleid van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMA) staat daarmee niet zelden op gespannen voet, meent Wijffels.

Het verzoek van Brinkhorst

Op 13 april formuleerde minister Brinkhorst de opdracht aan de commissie-Wijffels. De opdracht gaat vergezeld van een uitgebreide situatieschets van het huidige veehouderij. Vervolgens vraagt Brinkhorst: "Tegen de geschetste achtergrond verzoek ik u mij te adviseren over denkbare perspectieven voor duurzame veehouderij in Nederland, de daaraan verbonden transitievraagstukken en mogelijke oplossingsrichtingen. Ik plaats dit verzoek nadrukkelijk in de internationale context waarin de Nederlandse veehouderij opereert. Het betreft in het bijzonder de Europese kaders, ook in het licht van de op handen zijnde uitbreiding naar Midden- en Oost-Europa." Brinkhorst zegt te beseffen dat de de emoties op dit moment hoog oplopen. "Ik vind dat deze emoties ten volle hun plek in de komende discussie over de toekomst voor de veehouderij moeten krijgen. Ik vind het echter van groot, zo niet groter belang dat we in brede zin zicht krijgen op de factoren die bepalend zijn voor die duurzame toekomst en ons niet uitsluitend laten leiden door de huidige crisis." Brinkhorst besluit de opdracht met de woorden: "Voor de veehouderij die ik vele kansen toedicht (...). Ook aan kwetsbaarheden in de veehouderij geen gebrek, een gedegen verkenning kan voor komen dat ze letterlijk tot valkuilen worden. Ik hoop dat uw advies een inspirerende, concrete bijdrage zal leveren aan het invullen van de voorwaarden voor een duurzame veehouderij. Ik zie het graag op korte termijn tegemoet."

Met wie heeft Wijffels gesproken?

De commissie-Wijffels heeft met een groot aantal organisaties gesproken. Ook is gesproken met de stichting Alterra, stichting Biologica, de supermarktorganisaties, dierenbescherming, Natuur en Milieu, de oordertekenaars van het Manifest voor het houden van vee, Scarabee bv, Groene Hart Landwinkel en met Mulder Agro.

Hoe het zo ver is gekomen

De commissie-Wijffels heeft in haar rapport een uitgebreide analyse gemaakt van de huidige situatie in de veehouderij. Daarin wordt duidelijk stelling genomen. Wijffels stelt vast dat het dier in de landbouw te vaak wordt gezien als productiemiddel, als materiaal. "Voor het dier als dier is nauwelijks meer ruimte", zegt de commissie. Die constatareert dat burgers zich nauwelijks realiseren dat landbouwdieren gehouden worden voor productie-doelinden. Het streven naar productie is in de landbouw te ver doorgeschoten, vindt Wijffels. Zozeer dat het "zelfherstellend vermogen van de natuur wordt uitgeschakeld". Wijffels ziet dat de "zelfredzaamheid" van dieren onder druk is komen te staan. "Bij vleeskuikens is de groei snelheid bijvoorbeeld zo hoog, dat de dieren in grote problemen komen als ze niet tijdig worden geslacht."

Tegelijkertijd constateert de commissie dat de maatschappij haar visie op de landbouw drastisch heeft bijgesteld. "Landbouw wordt terecht of terecht-ervaren als gesubsidieerde concurrent als het gaat om grond, ruimte, water en een ongerepte groene ruimte." De maatschappij is eisen gaan stellen aan de veehouderij. Maar om die eisen te honoreren moet de kostprijs omhoog en dat verzykt de internationale concurrentiepositie. "De uitdaging zal dan ook zijn om extra waarde toe te voegen en die gehonoreerd te krijgen in marktprijzen." En passant maakt Wijffels korte metten met de strategie die uitgaat van een internationaal kostprijsleiderschap. "De eisen die onze samenleving stelt, sporen niet meer met een dergelijke strategie."

Over de oorzaken wijst Wijffels onder meer op het hechte agrarische netwerk. De gerichtheid op interne eenheid en de fixatie op export heeft de agro-by Nederland volgens de commissie weinig ontvankelijk gemaakt voor kritiek. "Als een organisatie afwijkende initiatieven ontplooit, is er altijd wel een andere organisatie binnen het agro-netwerk die dat bedreigend vindt." Ook de overheid zelf is mede schuldig aan de onstane situatie in de veehouderij, meent de commissie. Het Haagse beleid van papen en nathouden heeft volgens Wijffels geleid tot een gedoogcultuur. Wijffels constateert dat de overheid niet bij machte is duidelijke regels op te stellen en die te handhaven. "Voor alles zijn inmiddels regels, van grote lijn tot minuscule detail. (...) En wel zo veel regels dat het voor de individuele boer niet doenlijk meer is al die regels zodanig op te volgen dat hij daar ook baat bij heeft. Sterker nog: in te veel gevallen levert een 'rekkelijke' opstelling meer voordeel op dan een 'precieze'."

Contouren

In *Kansen en Kwetsbaarheden* schetst de commissie-Wijffels de contouren van een nieuwe veehouderij. Omstreeks 2010 zal de veehouderij de volgende tien kenmerken vertonen, meent de commissie.

- 1 De wijze waarop het voedsel wordt geproduceerd is volstrekt helder; dat waarborgt de kwaliteit.
- 2 Er zijn vele productievormen: biologisch naast ngbaar, streekgebonden productie naast exportgerichte productie; grondgebonden naast niet-gegebondenheid.
- 3 Met dieren wordt respectvol omgegaan. Veehouderijssystemen moeten de weerstand tegen ziekten bevorderen.
- 4 Vee-transporten over grote afstanden komen er meer voor.
- 5 Er zijn vaste samenwerkingsverbanden. Die zijn gericht op kwaliteit; zij concurreren onderling.
- 6 De veehandel levert hoogwaardige logistiekdiensten. Veemarkten als marktplaats bestaan niet meer.
- 7 Identificatie en registratie van vee is strak geïntegreerd. De veehouder is zelf verantwoordelijk voor zijn eigen risicogedrag, ook in financieel opzigt.
- 8 Bij de bestrijding van dierziekten worden dieren de Europese Unie niet onnodig gedood.
- 9 De intensieve veehouderij is aan een specifiek vergunningstelsel onderworpen. Gegarandeerde mestafzet is een absolute voorwaarde.
- 10 Grondgebonden veehouders zijn tevens beheers van de groene ruimte. Zij ontvangen daarvoor een premie.

